

היבטים לשוניים בפרשת נצבים וילך עד

דקדוקי מילים וטעמים וחלקם בעלי שינוי משמעות והזדרכה לקורא בפרשת נצבים-וילך ובהפטרות ובראשון של האזינו

כט יב יְהִיָּה-לְךָ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בהמשך פס' יח. **לְאֱלֹהִים:** האל"ף כלל אינה נשמעת

כט יד **וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ פֹּה:** יש להאיץ מעט את קריאת התיבה פֹּה להסמיכה לקודמתה¹

כט טו **אֵת אֲשֶׁר-יִשְׁבְּנוּ:** טעם מרכא על תיבת אֵת בלבד

כט יט **יַעֲשֶׂן:** העי"ן בשווא נח. **וְרִבְצָה בּוֹ:** טעם נסוג אחור לרי"ש, הבי"ת אחריה בשווא נע; דגש חזק בבי"ת השנייה מדין אתי מרחיק

כט כב כְּמִהֲפִכָתָהּ: הה"א בשווא נח

ל ה **וְהִבִּיאָךְ:** העמדה קלה בוא"ו תאפשר לבטא נכונה את הה"א שלאחריה

ל יא **וְלֹא רָחֲקָה:** המילה **וְלֹא** בטעם מרכא ואינה מוקפת

ל יג **יַעֲבֹר-לָנוּ:** הבי"ת בקמץ קטן

ל טז **וּבִרְכָךְ:** געיה בבי"ת והכ"ף הראשונה בשווא נח

ל כ **וּלְדַבְּקָה-בּוֹ:** הדל"ת בקמץ קטן והבי"ת השנייה רפויה. **לְאַבְתִּיךָ לְאַבְרָהָם:** שני תבירים רצופים. **וְלִיעֲקֹב:** געיה תחת השורק אך השווא בלמ"ד נותר נח

לא יד **וְהִתְיַצְּבוּ:** העמדה קלה בה"א (השווא נח כמובן!)

לא טז **וְזִנְהוּ אַחֲרָיו:** המונח לגרמיה מתרדף כאן (בא ברציפות אחרי קודמו)

לא יט **וְלִמְדָה ... שִׁימָה:** יש להקפיד על המפיקים. **תְּהִיָּה-לִּי:** געיה בתי"ו

לא כא **נִשְׁבַּעְתִּי:** הבי"ת בפתח אע"פ שהיא בסילוק (סוף פסוק)

לא כה **נִשְׁאַי:** מרכא בנו"ן כטעם משנה

לא ל **אֶת-דְּבָרֵי הַשִּׁירָה:** מרכא טיפחא, לא טיפחא מונח

הפטרות נצבים ישעיהו סא י – סג ט:

סא י **כַּחֲתָן:** העמדה קלה בכ"ף להדגשת הסגול המורה על מיודע. **תַּעֲדָה:** העי"ן בשווא נח

סב ב **וְקָרָא לְךָ:** טעם נסוג אחור לקו"ף

סב ו **אֶל-דָּמִי:** הטעם במ"ם לא בדל"ת, כן הדבר בפסוק הבא

סב ח **יַגְעֶת:** העי"ן בפתח

סב ט **מְאַסְפָיו:** אין געיה באל"ף והסמ"ך בשווא נח. **וְהִלָּלוּ:** למ"ד ראשונה בשווא נע

סב י **הַמְסִלָּה:** געיה בה"א והמ"ם בשווא נע²

סב יב **נַעֲזֹבָה:** העמדה קלה בנו"ן למנוע הבלעת הגרונית החטופה אבל הטעם בזי"ן מלעיל

סג א **מִבְצָרָה:** הבי"ת בקמץ קטן

סג ב **בִּגְתָּ:** הבי"ת בשווא ולא בפתח

סג ג **וְאֶדְרָכֶם:** במונח לא בפשטא; בפסוקים אלה יש להבחין אם הוי"ו בשווא או בפתח.

סג ה **וְתוֹשַׁע-לִי:** מהפך כהטעמה משנית בתי"ו, עם זאת יש געיה בשי"ן למנוע את הבלעת הגרונית. **סִמְכָתִּי:** הכ"ף מוטעמת וקמוצה (קמץ רחב), התי"ו אחריה בשווא נח

¹ על מנת למנוע שיבוש ההפסק בין המילים כתוצאה מצירוף הטעמים תביר-טיפחא, שלא יישמע כאילו כתוב וְאֵת אֲשֶׁר אֵינָנוּ - פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם

² בבן אשר היא מנוקדת בחטף-פתח ואין זה אלא על מנת להורות על קריאה בשווא נע

סג ט כתיב **לֹא**, **לֹא** קרי אין הבדל בקריאת המילה אבל על הקורא לזכור שהקרי שונה כאן מהכתיב

ראשון של האזינו (יש נוהגים לקרוא עד פס' יח):

לב א **וְאֵדְבָרָה**: העמדה קלה בוא"ו למנוע הבלעת האל"ף החטופה
לב ג **הָבֹהֶן גְּדֹל**: המילה **הָבֹהֶן** מלרע, הטעם לא נסוג
לב ד **פָּעִלָּו**: הפ"א בקמץ גדול, העי"ן בחטף קמץ. **כִּי כָל-דְּרָכָיו**: תיבת **כִּי** מוטעמת בטעם מרכא, ואין לצרף לה את תיבת 'כל' כאילו כתוב **כִּי-כָל**
לב ו **הֵלֵה**: הה"א מילה נפרדת מחוברת ל-'לה' ומנוקדת בפתח ה, הלמ"ד אחריה בשווא נח **ל**. האל"ף (של הויה המבוטא כאדנות) בחטף פתח **א**: הלא־דני. **וַיִּכְנֹךְ**: הכ' הסופית אינה דגושה
לב ז **וַיִּגְדֹּךְ**: הדל"ת בשווא נח עקב ההטעמה. **וַיֹּאמְרוּ לָךְ**: טעם נסוג אחור ליר"ד
לב י **יִסְבְּנָהוּ**: בל"ת ראשונה בשווא נע והנו"ן בשווא נח. **יִצְרָנָהוּ**: היר"ד בחירק חסר, אחריה צד"י מודגשת ובשווא נע והנו"ן בשווא נח; בשתי המילים הה"א מבוטאת אחרי השווא
לב יא **כָּנָשָׁר**: הכ"ף בשווא לא בפתח. **יִרְתָּךְ**: החי"ת בצירי לא בסגול
לב יג **עַל-בְּמוֹתֵי אָרֶץ**: טעם נסוג אחור לבי"ת המנוקדת בקמץ רחב. **וַיֹּאכֵל**: הוא"ו בפתח ובמלרע. **שָׁדִי**: שי"ן שמאלית. **וַיִּנְקָהוּ**: הי' בצירי ודגושה ולא בשווא
לב טו **כְּשִׁית**: שי"ן שמאלית. **אֱלֹהֶי**: עיין פסוק יז
לב יז **אֱלֹהֶי**: הה' "בפתח גנובה". יש המבטאים אותה כאילו יש אל"ף לפני הה"א והיא מנוקדת פתח: אה והה' במפיק. יש המבטאים אותה כאלו יש וי"ו (הנקראת כ W אנגלי) לפני הה"א הו"ו מנוקדת פתח: אֱלֹהֶי (elowah) והה"א במפיק. לכל הדעות הקורא אותה אלוה-ה' פתוחה HA משתבש.
שְׁעָרוֹם: שי"ן שמאלית
לב יח **יִלְדָּךְ**: הלמ"ד בקמץ רחב הדל"ת בשווא נע. **מְחַלְלָךְ**: למ"ד ראשונה בשווא נע והכ"ף בסוף רפויה

ל י אליהוא (הגיגים³) לְשֹׁמֵר מְצֻתָיו וְחֻקְתָּיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה
הכתובה – משונה, כי לשון יחיד איננה מתישבת עם הנושא, ואפילו לא עם אחד הנושאים.

אולי ראו את התיבות '**מצותיו וחוקתיו**' כמקשה אחת.
ר' יוסף בכור שור: **הכתובה** קאי אתורה, והזה קאי אספר.

לא ג אליהוא (הגיגים) ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא| עֵבֶר לְפָנֶיךָ הוּא-יִשְׁמָיִד אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירְשָׁתָם וִירְשָׁתָם בודאי מוסב על הגוים. לכן היינו מצפים לחלוקה אחרי '**לפניך**'. הסברים?

לא יג אליהוא (הגיגים) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלִמְדוּ לִירְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם
היינו מצפים לחלוקה אחרי '**ידעו**', אלא ככל הנראה יידענו מוסב על 'ליראה...' ולכן החלוקה במקום המתאים.

לא טז אליהוא (הגיגים) וְקִם הָעָם הַזֶּה וַיִּזְנֶה| אַחֲרָיו אֱלֹהֵי נְכַר־הָאָרֶץ
אין זה חזון נפרץ שיש לרביע שלושה שלישים לפניו, אלא פה השלישים כולם צמודים. ולכן משמשים לגרמיה פעמיים וגרש לפנייהם. לעומת מקומות אחרים

³ <http://www.hagigim.com/phpBB3/viewtopic.php?f=10&t=402>

שמסתפקים בלגרמיה אחד [לפעמים] ולפניו שלישים שונים [פזר, תלשא, גרש].

לא יז אליהוא (הגיגים) ומצאנהו רעות רבות וצרות
דרך המקרא והעברית הצחה לציין כי הצרות מוצאות את האדם, ולא להיפך. בתורה
יש כמה פעמים 'מציאה' כזאת.
[בצרפתית אומרים כי האדם מצא את מותו mort la trouve il אך לא כן בעברית.]

לא יט משה רענן פרשה וטבעה שבת בשבתו נצו"י עד ועתה כתבו לכם את השירה
הזאת ולמדה את בני ישראל שירה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד
בבני ישראל:

כפתיחה לטורנו בשבת זו נעיין בפירוש הנצי"ב ב"הרחב דבר":
ולמה נקראת התורה 'שירה', והלוא לא נכתבה בלשון של שירה? אלא על כורחך יש בה
טבע וסגולות השירה, כידוע לכל מבין, דמשונה מליצת השירה מסיפור פרוזי. דבשיר אין
העניין מבואר יפה כמו בסיפור פרוזי, וצריך לעשות הערות מן הצד שזה החרוז כיוון לזה
הסיפור, וזה החרוז כיוון לזה הסיפור. ולא מיקרי 'דרוש', אלא כך הוא טבע השיר, אפילו
של הדיוט. ומושכל עוד, דמי שיוזע בטיב עניין שהביא לידי מליצה זו, מתוק לו אור לשון
השיר ודקדוקה הרבה יותר מלאיש שאין לו ידיעה בתכונת העניין. וכך הוא טבע התורה,
שאין הסיפור בה מבואר יפה, אלא יש לעשות הערות ופירושים ודקדוקי הלשון. ולא נקרא
דרוש, אלא כך הוא פשט המקרא.

עם תוס שנתיים להופעתו של טור זה הגיעה העת להפנות זרקור אל "מאחורי הקלעים" שלו.
עבורי יש בטור משום שירה – שירת ה"פרשה וטבעה". אמנם הנצי"ב כתב את דבריו על
"טבע התורה" אך כך הם, להבדיל, הדברים גם ב"טבע הטבע" בבחינת "הסתכל באוריינתא
וברא עלמא". במבט שטחי תופעות טבע רבות נראות חסרות פשר ("שאין הסיפור בה
מבואר יפה") אך בעזרת הערות מן הצד ניתן להגיע למצב של "דמי שיוזע בטיב עניין
שהביא לידי מליצה זו, מתוק לו אור לשון השיר ודקדוקה הרבה יותר מלאיש שאין לו
ידיעה בתכונת העניין".

אם במתיקות עסקינו אזגים את דברי בתאנה, שהיא אחד מהפירות המצטיינים בטעמים
המתוק, כמשקל נגד ללענה עליה כתבתי בפרשתנו בשנת תשע"ג. ראשית יש להקדים שלתאנה
בת הסוג פיקוס אין פרי במובן הבוטני אלא פגה. החלק העיקרי הנאכל בתאנה הוא "מצעית
תפחת קעורה הסוגרת על פרחים רבים". על מנת להבהיר את המשפט האחרון והמסובך
עלינו להכיר כמה מונחים בוטניים והראשון ביניהם הוא המצעית שהיא החלק המעובה של
הגבעול שעליו ממוקמים שאר חלקי הפרח. מונח נוסף שבו השתמשתי הוא המונח "תפחת".
ה"תפחת" היא צבר פרחים, בדרך כלל רבים, המתחברים לציר משותף. לדוגמה פרחי הגפן
מאורגנים תפחות כאשר כל פרח מתפתח לענב אחד וכולם יחד יוצרים את האשכול. דוגמה
נוספת לתפחת היא תפחת תות העץ. בניגוד לגפן שבה כל פרח עומד לעצמו הרי שבתות
כל הפרחים מחוברים למצעית משותפת (תמונה 1)

תמונה 2: תות – "פרי מורכב"

תמונה 1: תפחת התות

ולכן התוצאה הסופית, "פרי התות", נקרא פרי מורכב כלומר פרי המורכב מפירות קטנים רבים (תמונה 2).

עתה נחזור למשפט המסובך שהופיע קודם: החלק העיקרי של פגת התאנה השייכת אף היא למשפחת התותיים הוא למעשה מצעית התפרחת, אך הפרחים אינם יושבים על פני המצעית כמו בתות אלא בתוך חלל פנימי שנוצר בתוך המצעית (ראו בחתך אורך בתאנה. תמונה 3).

תמונה 3: פגת התאנה - חתך אורך

מבנה זה של פרחים סגורים בחלל פנימי מעמיד קושי רציני לפני התאנה. על מנת שיתפתחו זרעים על הפרחים לקלוט גרגירי אבקה (pollen) מפרחים אחרים, אך כיצד ניתן לבצע זאת ללא חשיפה לחרקים או הרוח? התשובה לבעיה היא בקיומן של צרעות ספציפיות החודרות לתוך הפגה דרך פי הפגה (ראו בתמונה 3) על מנת להטיל שם את ביציהן. בדרכן פנימה הן מאביקות את הפרחים בעזרת גרגירי אבקה שאספו בפגה אחרת בה בקעו. התברר שלכל מין של פיקוס יש צרעה ספציפית המטילה בו את ביציה ורק בו. הצרעה הספציפית של השקמה (מין של פיקוס) אינה חיה בארץ ולכן השקמים בישראל אינן מייצרות זרעים. הקשר הספציפי בין הצרעה והפגה הוא קשר מופלא הדורש מבנה ותיאום זמנים מושלמים שעליהם ניתן לקרוא במדור "להרחיב" בפורטל "הדף היומי" (שבת, צא).

לא כו אליהוא (הגִּיגִים) לָקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה
הַתִּיבָה לָקַח דומה ביזכורי/ישמורי את יום השבת ועוד. וכבר העיר ידידנו אברהם נפח, כי אין זה אלא פקודה. לכן, ביאבינו מלכנו, אין לתת להקב"ה פקודות כאלה, ויש לקרא זְכוֹר [כי עפר אנחנו], כי זאת צורת הבקשה הראויה.
א"ה: נשמע יפה, אבל מנהג ישראל קדושים לומר זְכוֹר בקמץ ותו לא מידי. ויש שניקדו זכור כ"ף בשורק ע"פ המקרא בתהלים קג יד כִּי־הוּא יִדַּע יִצְרָנוּ זְכוֹר כִּי־עָפָר אֲנַחְנוּ: וכנראה שגו בזה.

לא כו אליהוא (הגִּיגִים) כִּי אֲנֹכִי יִדְעֵתִי
בדרך כלל הוספת 'אנכי' באה להדגשה, כי היא מיותרת לכאורה. הסברים?
א"ה: אולי משה רבנו מציין שידוע ומכיר בודאות.

תן לחכם ויחכם עוד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי
הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): www.ladaat.net/gilionot.php

אם אתה מתעניין
בהגטים הלשוניים של התורה
(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')
אתה מוזמן להרשם (בחנם)
לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים
בכתובת: maanelashon@gmail.com
😊 בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים 😊